

Oponentský posudek diplomové práce MARTINY VANÍKOVÉ: SATURNSKÝ VERŠ

Už sám titul předložené diplomové práce Martiny Vaníkové napovídá, že si kolegyně zvolila téma nejen zajímavé, ale také téma, které přináší řadu dosud nezodpovězených otázek a které je proto i velmi náročnou výzvou. Jak diplomandka správně uvádí hned na začátku práce, zabývají se klasičtí filologové saturnským veršem již více než dvě staletí a k jednoznačnému vysvětlení se zatím nedopracovali. Je tedy pochopitelné, že snahy o vysvětlení neustávají, a je potěšitelné, že se kol. Vaníková takového úkolu nezalekla.

Diplomová práce (v rozsahu 109 stran) je velmi přehledně a účelně rozvržena do několika kapitol. Především podává shrnutí dosavadního bádání (s.8-34) a dále přináší podnětné srovnání s českými překladovými ekvivalenty latinského hexametru (s.35-45). Teprve po těchto přípravných výkladech přechází k hlavní části svého úkolu, a to k rozboru jednotlivých literárních saturnských veršů, které se dochovaly z děl Livia Andronika a Gnaea Naevia. Připojeno je ještě několik dalších veršů – verš Metellů a Naeviův epitaf (s.46-97). K této zásadní části práce ještě můžeme přiřadit shrnutí rozborů v souhrnné analýze (s.98-100). Výsledky jsou pak formulovány ve stručném závěru (s. 101-102). Práce je dále vybavena bibliografickým soupisem, českým a anglickým resumé a jako příloha je připojen Rautenkranzův překlad Horatiovy ódy 4,7 (to je pro čtenáře velmi příjemné). Grafická úprava této práce byla jistě dosti náročná, ale je mimořádně zdařilá a pečlivá.

Jestliže je základem úspěšného bádání co možná nejúplnější přehled o tom, co již vykonáno bylo, pak je třeba konstatovat, že M. Vaníková si velmi dobře poradila s rozsáhlou literaturou a, aniž by uváděla každý jednotlivý drobný článek, vybrala relevantní soubor prací reprezentující v podstatě všechny názory, které se dosud objevily. O jejím dobrém vhledu do problematiky svědčí přehledné rozdělení těchto názorů a teorií do čtyř subkapitol (teorie časoměrné, akcentové, akcento-kvantitativní a na závěr

skupina dalších teorií založených na jiných principech). Kritickému zhodnocení výsledků dosavadního bádání je věnována samostatná subkapitola (s.33-34). Tím si diplomandka vytvořila dobré východisko pro formulování vlastního přístupu. Základy tohoto přístupu krystalizují v polemice se zastánci jednotlivých teorií. První (smělý) závěr je, že „je možné v latinské lidové poezii předpokládat pouze metra založená na přízvuku“ (s.33). Další odstavec už ovšem je spíše vyložením předpokladů pro obhajobu vlastního stanoviska. M. Vaníková tu bez bližšího vysvětlení předkládá názor, či spíše domněnku, že saturnský verš „nebyl lidový, ale umělý verš vymyšlený Liviem Andronikem“. (Na s. 20, pozn. 44 sama předpokládá, že jde o verš lidový, vzniklý na italské půdě.) K tomuto názoru by ale opravňoval jen širší přístup k řešené problematice, který by další verše - neliterární - považované rovněž za saturnské důvodně vyloučil a stanovil je jako jiný, nově definovaný typ latinského verše, případně je jako verše vůbec nepřijal. Na otázku, proč by L.A. přetvořil hexametr originálu na verš zcela nepodobný, lze odpovědět, že kvůli cílovým posluchačům, kteří takový verš už znali. A v dalším případě, tj. že předpokládáme Liviovu snahu „ctít principy přízvuchné poezie“, lze dovést, že se dá opět očekávat spíše přízvuchná podoba verše, ale neplyne z toho, že by to měl nebo dokonce musel být přízvuchný hexametr.

Ještě dvě drobné poznámky k této části: 1. k datování na s. 27. - se 3.stol. lze spojovat jen vznik literárních saturnských veršů, ale pokud se Parsons věnoval i rozboru nápisných dokladů, nemusí se mýlit. 2. demonstrativní příklady Holka modrooká a Kolíne, Kolíne nepovažuji za právě vhodné. Jde o písňové texty ke skladbám v dvoudobém a čtyřdobém taktu, což čtyřem daktylským dobám sice docela odpovídá, ale v notovém zápisu by např. půlová nota znamenala dvě obsazené pozice. Kromě toho je třeba počítat i s dalšími faktory.

Třetí kapitola věnovaná českému verši, resp. překládání časoměrných hexametrů řeckých i latinských do češtiny by se mohla na první pohled jevit jako pouhý exkurz, ale myslím, že je to naopak velmi integrální a pro autorku velmi inspirativní část jejího zkoumání. M. Vaníková si ověřila, jaké byly podoby překladového verše v obrozenském období, jak se tento verš

vyvíjel, ustaloval, jaké byly přípustné licence apod. Prozodické a konečně i historické paralely lze bez obtíží najít a jsou *mutatis mutandis* přenosné.

V centrální kapitole diplomové práce (Metrická struktura literárních saturnských veršů) předkládá kol. Vaníková především rozboru jednotlivých vybraných veršů s uvedením jejich metrických schémat, a to ve třech možných podobách časoměrné, akcentové a v podobě předpokládaného přízvučného ekvivalentu hexametru, tedy jako přízvučného šestistopého verše. Materiálový soubor, který je podroben rozboru, je volen tak říkajíc minimalisticky, ale výhodou tohoto užšího výběru je, že jde o úplné a dobře dochované verše. Bylo by jistě možné diskutovat o jednotlivých „měřeních“ či interpretacích, ale to vůbec nic neubírá na hodnotě této práce. Z jednotlivostí i z následujícího souhrnu vyplývá, že bychom skutečně mohli předpokládat Liviovu a Naeviovu snahu o nalezení vhodného překladového ekvivalentu za řecký hexametr a v případě Naeviova díla nalezení vhodného epického verše. Potenciální mezeru (a zároveň možnost pro další práci) bych viděla v menší pozornosti, kterou diplomandka věnovala stanovení zásad pro elidování, resp. ponechání hiátu. V interpretaci elizí v těchto verších se také badatelé liší a podrobnější prozkoumání by mohlo přinést další poznatky o prozódii nejstarší římské poezie a tím i o charakteru saturnského verše. Z drobnějších poznámek bych uvedla dvě: 1. proč je vlastní, nově stanovené schéma veršů označeno pouze jako *metrické schéma*; 2. jestliže se všichni (nebo téměř všichni) badatelé shodují na tom, že jedním z nepopíratelných charakteristických rysů saturnského verše je střední diereze, proč není vyznačována právě v těchto metrických schématech. Připojím hned ještě jednu další poznámku k seznamu literatury – proč je CIL a CIE zařazeno mezi tituly sekundární literatury.

V každém případě je třeba při hodnocení diplomové práce M. Vaníkové ocenit jak velmi dobrý nápad, tj. stanovenou hypotézu, tak i způsob jejího ověření. Určitě je to i příspěvek do mozaiky, kterou pracně skládáme o složitém vývoji římské literatury. Nelze ovšem zamlčet, že je to jen malý kousek kulturní „krajiny“, na kterou se díváme velmi úzkým průhledem. Kol. Vaníková prokázala samostatnost, kritičnost, znalost metody vědecké práce, invenci i schopnost citlivě interpretovat obtížný text. Předložená diplomová

práce představuje kompaktní celek a přesvědčivě dokládá úsilí proniknout k podstatě problému a hledat nová řešení. Práce je členěna inteligentně, text je čtivý, výklad je podán zajímavě. Doporučuji, aby výsledky byly v podobě článku publikovány v odborném tisku.

Konstatuji, že diplomová práce Martiny Vaníkové má nadprůměrnou úroveň a zcela tedy splňuje, ne-li překračuje, požadavky kladené na diplomovou práci v tomto oboru. Proto plně doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby.

V Praze 26.8.2008

Doc. PhDr. Eva Kuťáková, CSc.